

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΚΥΠΡΙΩΝ ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Τῷ σεβ. μοι καθηγητῇ κ. Ν. ΠΟΛΙΤΗ

Ὁ ἄνθρωπος λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξαρτήσεως ἐξ ἀνωτέρου τινὸς ἔντος, ἐπαντάζετο ἀνώτερόν τινα προστάτην, ἀνώτερόν τινα δημιουργὸν ἑαυτοῦ. Ἄλλ' ὁμως δὲν ἠδύνατο νὰ σχηματίσῃ τελείαν ἰδέαν τοῦ προστάτου τούτου ὡς ἐκ τούτου ἔχομεν καὶ τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις. Ἡ θρησκεία λοιπὸν εἶναι τι ἔμφυτον καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς κατὰ φύσιν λαοῖς εὐρίσκαται θρησκεία. Τὸ ἔμφυτον τοῦτο αἰσθημα ἀναπτύσσεται εἴτε ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν υἱόν, ὥστε πᾶσα κατόπιν μελέτη βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἀναπτυχθείσης ἐπιστήμης δὲν δύναται νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν μυθῶν τῆς ψυχῆς τὰς διαφόρους κακὰς ἀντιλήψεις. Ὅσοι καὶ ἂν διδάσκηται ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ εἶναι δεισιδαίμων, ὅσοι καὶ ἂν δημοσίᾳ ὑποστηρίξῃ τούτο, ὁμως ὅταν εὐρεθῇ μόνος δὲν δύναται νὰ μὴ εἴπῃ κατ' ἑαυτὸν ὅτι κρύπτει ἐντός του σμικρότατον στοιχεῖον δεισιδαιμονίας.

Διὰ τούτο μετὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, ἧτις ἐπῆλθε διὰ τῆς θείας διδασκαλίας τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος ἡμῶν, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποτινάξῃ τὰς παλαιὰς δοξασίας ἀλλ' ἐκράτησε πλείστας τούτων, καὶ ἄλλας μὲν ἐπολιτιγράφησεν οὕτως εἶπαι εἰς τὴν νέαν θρησκείαν, ἄλλας δὲ συνκνέμιζεν ἐν τῇ οἰκογενειακῇ καὶ δημοσίᾳ βίῃ του.

Ἄν θὰ ἐξετάσω τί προσέθηκέν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν ὁ

ἄνθρωπος ἐκ τῆς παλαιᾶς, τούτε ἀφήμι τοῖς φίλοις θεολόγοις, ἀλλὰ περιορίζομαι εἰς δύο ἔθιμα τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου οὗ λαίψανα εὐρίσκομεν σήμερον ἐν Κύπρῳ. Παρὰ τοῖς ἀρχαιότεροις λαοῖς πρῶτον ἀνεπτύχθη κατὰ τὸν *Faustel de Soulianges* ἡ οἰκογενειακὴ θρησκεία καὶ εἴτα ἡ θρησκεία τοῦ Διὸς.

Πρῶτον ἐγεννήθη τὸ ἱερόν παρ τῆς Ἑστίας, τὸ θεῖον καὶ ἀσθεστον, ὅπερ δὲν ἔπρεπε βέδηλος ὀφθαλμὸς ἐχθροῦ νὰ ἴδῃ διότι θὰ τὸ προσέδωκεν. Ἡ Ἑστία ἦτο ὁ προστάτης τῆς οἰκογενείας, ὅταν τις τοῦ οἴκου εἰσῆρχετο εἰς τὴν οἰκίαν ἔπρεπε πρῶτον νὰ κύψῃ πρὸ τῆς Ἑστίας καὶ κατόπιν νὰ προχωρήσῃ. Ἐν ταῖς στενοχωρίαις τῆς ἡ οἰκογένεια ἐν τῇ Ἑστίᾳ εἰδέτο. Πέριξ τῆς Ἑστίας κατασκευάζοντο τὰ εἰκήματα ἵνα μὴ αὐτῇ ἢ ὀρατῇ τοῖς ξένοις. Πρὸ τῆς Ἑστίας εἰδίδετο τὸ ὄνομα τοῦ παιδός, πρὸ τῆς Ἑστίας ἐτελεῖτο ὁ γάμος, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔπρεπε νὰ ἀχθῇ πρὸ τῆς Ἑστίας ἵνα δι' εὐχῆς ἀναγγελλομένης ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας νομιμοποιηθῇ τρέπον τινὰ ἢ εἰσοδός του εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ νὰ μὴ θεωρηθῆι ξένος. Ἐκ τῆς μεγαλοπρεποῦς λατρείας τῆς Ἑστίας τί ἐκλιρονομήσαμεν;

Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην λαίψανον κληρονομίας εὐρίσκαται ἐν Κύπρῳ.

Καθ' ἐκάστην παραμονὴν τοῦ νέου ἔτους τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας συναθροίζονται περὶ τὴν Ἑστίαν, ἐκεῖ δὲ τότε τὸ ἕκαστον μέλος ρίπτει ἐν φύλλον ἑλαίας, οὐχὶ ἄλλου δένδρου, καὶ λέγει «Ἐγγὲ Βασίλῃ δεῖξε καὶ φανέρωσε ἂν μ' ἀγαπᾷ ὁ πατήρ μου ἢ ἡ μητέρα μου κτλ.» ἐνίοτε δὲ, ὅταν ἀπέλωσιν οἱ γονεῖς ἐρωτάτα, ὁ Ἅγιος Βασίλειος διὰ τῆς Ἑστίας περὶ τοῦ λατρευτοῦ ἢ τῆς λατρευτῆς.

Ὅπως αἱ τελεταὶ τῆς Ἑστίας ἦσαν καθ' ὀρισμέναις ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὕτω καὶ νῦν περιορίσθη ἡ περὶ τὴν

Ἔστιαν τελετή μόνον τὸ ἐσπέρας τῆς παραμονῆς τοῦ Ἀγ. Βασιλείου. Ὅπως δὲ τότε ἦτο ὠρισμένον τὸ ξύλον, ὅπερ ἔπρεπε νὰ ρίπτηται εἰς τὸ ἀγνὸν πῦρ τῆς Ἐστίας οὕτω καὶ νῦν μόνον φύλλον ἐλαίας ρίπτεται. Ὅπως δὲ τότε ἐκ τῆς λάμψεως τῆς ἀναδιδομένης φλογὸς ἐξηγεῖτο ἡ εὐμένεια ἢ δυσμένεια τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ νῦν ἐὰν τὸ φύλλον κατῆ μετὰ κρότου καὶ λάμψεως εἶνε δεῖγμα καταφατικὸν τῆς ἐρωτήσεως.

Τὸ δεύτερον ζήτημα ἡμῶν εἶναι ἐκ τοῦ γάμου. Ὅταν ὁ γαμβρὸς ἦγετο νύμφην κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν, ἔχομεν πάλιν ὑπ' ὄψιν τὸν Fustel de Coulanges, ὅφειλε μόλις ἐφθανε πρὸ τῆς οἰκίας του μετὰ τῆς νυμφικῆς συνοδείας, ἥτις ἐξεκίνει ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ πατρὸς τῆς νύμφης, προηγούμενης δὲ πάντοτε τῆς νυμφικῆς θαλάμης, νὰ ἀρπάσῃ τὴν νύμφην ἐκ τοῦ ἄρματος καὶ νὰ φέρῃ ταύτην μετέωρον πρὸ τῆς Ἐστίας χωρὶς ἢ νύμφη νὰ πατήσῃ τὸν οὐδὸν τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ. Κατὰ τὴν ἀρπαγὴν συνήπτετο εἰκονικὴ ἀντίστασις ἐκ μέρους τῆς νύμφης καὶ τῆς ἀκολουθείας τῆς. Ἡ ἀντίστασις αὕτη εἶχε τὸν λόγον τῆς ἐν τῇ θρησκείᾳ. Ἡ κόρη ἦτο συνδεδεμένη μετὰ τῆς πατρικῆς ἐστίας ἀρρήκτως διὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ ὄθεν τὴν πατρικὴν Ἔστιαν, ἥτις τὴν θρησκείαν τῆς οἰκογενείας τῆς, ἔδει νὰ ἐφαρμοσθῇ βία ἔστω καὶ εἰκονικὴ. Διότι τὸ νὰ εἰσέλθῃ εἰς νέαν οἰκίαν καὶ συνεπῶς εἰς νέαν ἔστιαν ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἠρνεῖτο τὴν ἰδίαν θρησκείαν καὶ νὰ ἠσπάζετο νέαν θρησκείαν τὴν τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀνδρός τῆς. Χάριν λοιπὸν δικαιολογίας πρὸς τὴν πατρικὴν θρησκείαν, ἐγένετο ἡ εἰκονικὴ ἀντίστασις.

Παρόμοιόν τι συμβαίνει καὶ σήμερον εἰς τινὰ χωρία τῆς Κύπρου, εἰς ἃ δὲν εἰσηλθεν ἔτι ὁ ψευδοπολιτισμὸς. Ἡ νύμφη δηλαδὴ, ὅταν πρόκηται νὰ γίνῃ ἢ ἐκκλήσις ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας, ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρὸς τέλει τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ἀνθίσταται καὶ δὲν θέλει νὰ ἐξέλθῃ, ἀφοῦ δὲ ἐξέλθῃ καθ' ὁδὸν κάμνει ποιάν τινὰ ἀντίστασιν ψευδῆ, μὴ θέλουσα νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὄχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ ψευδῶς κλαίει. Τινὲς ἴσως νὰ κλαίωσι καὶ ἀληθῶς ἐπειδὴ ἐγκαταλείπουσι τὴν πατρικὴν οἰκίαν μεθ' ἧς τόσαι ἀναμνήσεις τὰς συνδέουσιν, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι σπάνιον καὶ ἴσως νὰ ἔχῃ τὸν λόγον ἐν τῇ ἀπαρεσκίᾳ τῆς νύμφης ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ γαμβροῦ ὑπὸ τῶν γενέων, διότι οὐδεμία κόρη, ἧς τὸ ὄνειρον εἶναι ὁ γάμος καὶ ἡ ἰδρυσις ἰδίας οἰκογενείας, ἐν ἣ ἴθι εἶναι αὐτὴ κυρία, εἶναι δυνατόν ἵνα προτιμᾷ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς ἀντὶ τῶν θελγῆτρων τοῦ συζυγικοῦ οἴκου. Χαρακτηριστικὸν μάλιστα εἶναι αἱ ἐξῆς λέξεις, αἱ λεγόμεναι ὑπὸ τῆς κλαιούσης νύμφης πρὸς τὸν γαμβρόν.

Τράβα με κι' ἄς κλαίω

κι' ἂν κλαίω εἰντά σου κάμνω.

σταύρωσαν
ἐπισημῶν
(Γασκ). 154)